

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Інститут регіональних досліджень

На правах рукопису

КОЛОМІЄЦЬ

Тетяна Володимирівна

РЕГУЛЮВАННЯ ЖІНОЧОЇ ЗАЙНЯТОСТІ
В УМОВАХ РІЗНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ АПК ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Спеціальність: 08.09.02 — Зайнятість та ринок праці

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів — 1996

00757245 (U)

Дисертація є рукопис.
ональних досліджень НАН України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, член-кореспондент
НАН України, Заслужений діяч науки і техні-
ки України. ДОЛІШНИЙ М.І.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ПІТЮЛИЧ М.І.

кандидат економічних наук
КОЛОМИЙЧУК В.С.

Провідна установа: Львівський державний аграрний університет.

Захист дисертації відбудеться "25" грудня 1996р.
о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.04.10.01,
по захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора еко-
номічних наук в Інституті регіональних досліджень НАН України
за адресою: 290026, м.Львів, вул.Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі Інституту
регіональних досліджень НАН України.

Автореферат розісланий "21" листопада 1996р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

В.І.ЖОВТАНЕЦЬКИЙ

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

I.1. Актуальність дослідження. На нинішньому етапі розвитку української економіки, коли вона трансформується з адміністративної в ринкову, об'єктивно необхідними є нове ставлення, нове мислення і нові підходи до жіночої праці, пошук сучасних, у відповідності із світовим досвідом, шляхів розв'язання проблеми використання жіночих трудових ресурсів.

Перехід України до ринку, який супроводжується значним спадом виробництва і глибокими кризовими явищами в економіці, зниженням життєвого рівня населення, зростанням соціальної напруженості та розладнанням фінансової системи, ставить перед економічною наукою і господарською практикою ряд проблем. До них належить і пошук, з точки зору суміщення функцій професійної діяльності і соціальних функцій матері та господині, шляхів раціонального використання жіночих трудових ресурсів у відповідності з вимогами і умовами пії ринкового механізму. Внаслідок переходу до ринкових відносин, відбуваються корінні зміни в зайнятості населення, змінюється саме відношення до поняття гарантії зайнятості, зростає кількість осіб, які не залучені до виробничої діяльності.

В той же час зайнятість жінок в окремих секторах економіки і в сільськогосподарському виробництві є високою. Так, у Львівській області - становить 66,5 %. Багато жінок/в деяких галузях аграрного сектора/ від 45 до 81 % зайняті важкою та малокваліфікованою працею. Це значною мірою впливає на демографічні процеси виконання жінками материнського обов'язку.

Аналіз сучасного стану використання жіночої праці в Україні свідчить про значні розбіжності між законодавчо закріпленими правами жінок і їх реальними можливостями.

Львівська обласна наукова бібліотека
АН України

Жінка практично ще не має можливості змінювати форму трудового навантаження, виходячи з інтересів сім'ї та залежності від стадії життєвого циклу. Поспання соціальних ролей накладе на неї подвійне навантаження, що негативно впливає на сімейні відносини, виховання дітей та здоров'я. Ще немає відповідних нормативних положень науково обгрунтованого механізму, дія якого була б спрямована на створення умов гармонійного поєднання, жінками своїх сімейно-побутових і суспільно-професійних функцій, сприяла б повному розкриттю їх творчого потенціалу.

Все це обумовлює актуальність дослідження проблеми зайнятості жінок і розробки конструктивних рекомендацій щодо їх соціально-економічних функцій і ролі в суспільстві.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка основних елементів соціально-економічного механізму регулювання жіночої зайнятості в сферах і галузях АПК в умовах становлення ринкової економіки.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

- узагальнити існуючі теоретичні підходи до визначення соціальної ролі жінок у державі, яка будує свою незалежність і реформує економіку;
- аналіз структурних особливостей і тенденцій жіночої зайнятості в сферах і галузях АПК;
- оцінка соціально-економічної активності жінок у фермерських /селянських/ господарствах, у підприємстві та малому бізнесі;
- дослідження шляхів оптимізації жіночої зайнятості та засобів її забезпечення;

- аналіз рівня оплати праці жінок і визначення напрямів її вдосконалення;
- дослідження перспектив розширення жіночої зайнятості в галузях АПК та вивчення сучасного стану соціального захисту працюючих жінок.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предмет дослідження - жіноча зайнятість в сферах і галузях АПК в умовах становлення різних форм власності.

Об'єкт дослідження - жіноче працездатне населення аграрного сектора Львівської області.

1.4. Методологія і методи дослідження. Методологічною базою дослідження є сучасна економічна теорія, динаміка розвитку складових частин АПК, а також особливостей становлення різних форм власності та ринкових відносин на селі. При цьому враховувались реальні історичні умови та регулююча роль державних нормативних і законодавчих актів, укази Президента, постанови уряду і Верховної Ради України з питань удосконалення економічного і соціального механізму господарювання в АПК, а також поліпшення умов зайнятості населення.

Інформаційною базою дослідження є дані Міністерства статистики України, Львівського обласного управління статистики, Львівського обласного і районних управлінь сільського господарства та продовольства, матеріали перепису населення, звіти агропідприємств, селянських спілок, а також літературні джерела.

В процесі виконання роботи використані матеріали одноразового обстеження жіночої зайнятості в селянських спілках, фермерських і підсобних селянських господарствах, а також анкетні опитування окремих категорій сільського населення.

В процесі дослідження застосовувались методи економічного і статистичного групування, системного аналізу і синтезу, порівняльного і факторного аналізу, експертні оцінки явищ, балансових та конструктивних розрахунків. Сукупне і вибіркове застосування цих методів дало змогу досягти достатньої достовірності одержаних результатів.

1.5. Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних умов регулювання зайнятості в умовах становлення різних форм власності;

- на регіональному рівні проведене комплексне дослідження існуючого стану і перспектив жіночої зайнятості в сферах АПК із врахуванням конкретно історичних, соціально-економічних умов розвитку підприємств і кооперативних формувань агропромислового типу;

- розроблено елементи соціально-економічного механізму регулювання жіночої зайнятості в системі АПК з врахуванням процесів трансформації форм власності та розвитку ринкових методів господарювання;

- розроблені пропозиції щодо соціального захисту жінок, визначені основні напрями вдосконалення умов їх життя і праці,

1.6. Практична цінність роботи. Розроблені методологічні і теоретичні положення соціально-економічного механізму жіночої зайнятості в АПК регіону можуть бути застосовані в практичній роботі центрів зайнятості населення, в органах державного управління, для керівників підприємств і організацій агропромислового типу.

1.7. Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати доповідались на наукових конференціях: "Вільна еко-

номічна зона як форма регіонального розвитку" /м.Чернівці, квітень 1994 р./, наукових семінарах Інституту регіональних досліджень НАН України.

1.8. Публікації. За результатами досліджень опубліковано 3 наукові праці, загальним обсягом 2,3 л.д.

1.9. Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, додатків, списку використаної літератури.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Нині господарська практика потребує уточнення суті соціально-економічного механізму регулювання жіночої зайнятості в регіоні. На наш погляд, під таким механізмом слід розуміти систему соціальних і економічних методів, заходів і організаційних форм регулювання, які забезпечують комплексний підхід і органічну єдність вілтворювального процесу формування жіночого трудового потенціалу / соціально-демографічні, етнічні, мотиваційні характеристики жіночого населення з проведенням відповідної інвестиційної, технічної, фінансово-кредитної, соціальної політики в регіоні/.

Однією з актуальних соціально-економічних проблем підвищення ефективності регулювання жіночою зайнятостю є забезпечення права добровільності вибору трудової діяльності. Жінка має сама вирішити, чим займатися, - домашнім господарством і виконанням сімейних обов'язків, чи виробничою діяльністю, бізнесом, науковою або державною роботою. Але держава повинна створити умови для плідної праці жінки, а також формування її ділової кар'єри в умовах ринкових відносин.

Заслужовує на увагу режим тимчасової зайнятості, який дозволив би жінці гнучко управляти своїм робочим часом і більш успішно поєднувати виробничу діяльність з виконанням сімейних обов'язків. Крім того, такий режим сприяв би набуттю необхідної кваліфікації й досвіду / часто втрачених внаслідок вимушених перерв у роботі/.

Соціально-економічний механізм регулювання жіночої зайнятості передбачає і соціальну підтримку родин, особливо молодих, де жінки працюють в суспільному виробництві.

Сімейна політика залежить і від демографічної ситуації. При її погіршенні необхідно вживати заходів стимулювання народжуваності. Вона повинна передбачати грошові дотації сім'ям з малими дітьми, виплати на їх виховання, так і розвиток суспільних форм виховання, надання послуг по догляду за дітьми. Це - подовження тривалості відпустки по вагітності і пологах, збільшення строків та підвищення рівня оплати додаткової частково оплачуваної відпустки.

Необхідно гарантувати право молодій сім'ї на житло незалежно від рівня забезпеченості ним їхніх батьків, розширити кредитні пільги, впровадити субсидії на придбання житла.

2.2. Демократизація суспільства передбачає активну участь жінок в управлінській діяльності на всіх рівнях. Принципове значення в загальній системі заходів удосконалення соціально-економічного механізму є підвищення кваліфікації жіночого контингенту та висунення жінок на керівну роботу. Потрібне глибоке знання психології жінок і тенденції її розвитку, основних рис жіночого характеру.

Раціональна зайнятість жінок в сферах аграрно-промислового комплексу вимагає зваженого підходу до їх використання в

різних складових АПК:

- які виготовляють для сільського господарства та інших підрозділів АПК засоби виробництва, а також здійснюють їх матеріально-технічне постачання і виробниче обслуговування;
- галузі сільського господарства;
- галузі, які здійснюють заготівлю, зберігання, переробку і реалізацію сільськогосподарської продукції та готових виробів.

Розвиток виробництва засобів виробництва повинен забезпечити випереджаче зростання фондоозброєності праці в сільському господарстві за рахунок найновіших технологічних систем машин, які дозволять подолати відставання цієї галузі по рівню продуктивності праці. Нині фондоозброєність праці в сільському господарстві значно нижча, ніж у галузях, які поставляють йому засоби виробництва, надають послуги та переробляють продукцію. Тому в більшості галузей сільського господарства рівень використання малокваліфікованої жіночої праці значно перевищує рівень її використання в інших галузях народного господарства.

Проведений аналіз свідчить про далеко не оптимальну структуру зайнятості жінок в різних сферах АПК / табл. I/.

Якщо в США та інших економічно розвинутих країнах чисельність в третій сфері АПК у 2 рази перевищує чисельність зайнятих у сільському господарстві і в 6 разів - в харчовій промисловості, то в Україні в цих галузях чисельність працюючих відповідно в 10 і 1,5 рази менша.¹ Отже, дальше кількісне і якісне нарощування продуктивних сил у промисловій частині АПК позитивно вплине на розвиток всього народногосподарського комплексу регіону, включаючи й сільське господарство: зростання чи-

1. Розрахунки здійснені за даними Львівського обласного управління сільського господарства і продовольства.

Таблиця І.

Чисельність і структура трудових ресурсів
АПК Львівської області.¹

Сфери А П К	1993 рік				1995 рік			
	тис.чол.		в % до під- сумку		тис.чол.		в % до під- сумку	
	чоло- віки	жін- ки	чоло- віки	жін- ки	чоло- віки	жін- ки	чоло- віки	жін- ки
I сфера	62,1	24,5	23,8	18,4	67,5	24,2	25,7	18,7
II сфера *	166,7	90,2	63,9	67,5	158,6	86,9	61,6	66,5
III сфера	32,2	16,8	12,3	14,1	33,0	19,4	12,7	14,8
Разом:	261,0	133,5	100,0	100,0	259,1	130,5	100,0	100,0

сельності висококваліфікованої робочої сили, інженерно-технічного персоналу, керівних кадрів тощо.

Якщо порівняти різні сфери АПК Львівської області, то питома вага зайнятих жінок у промислових галузях в 1995 році становила в середньому 45,9 %, в сільському господарстві - 54,7 %, в штаті апарату управління - 56,2 %, в будівництві - 31,9 %, в матеріально-технічному постачанні та заготівлях - 64,9 %, в агросервісних організаціях / районні агрохімічні служби, насінневі, зоветлабораторії та ін./ - 72,3 %. А всього в структурі зайнятості сільського господарства Львівської області жінки складають - 66,5 %.

У сільській місцевості, як свідчать дані соціально-економічного обстеження населених пунктів Львівської області, най-

¹ В. Дем'яненко. Наши продовольственные проблемы и опыт США. Мировая экономика и международные отношения. - М., -1993, - №1. - С.17-27.

більша частка працюючих жінок зайнята в громадському аграрному виробництві / 48,6 %/, на промислових підприємствах та в лісовому господарстві / 15,0 %/, в соціалній сфері / 20,8 %/, в домашньому підсобному господарстві / 15,6 %/.

2.3. Аналіз показує, що в тих селах, де розмішені підсобні промислові підприємства, а також філіали заводів і фабрик, практично відсутнє явне і скрите безробіття, а зайнятість жіночого населення визначається більшою постійністю і рівномірністю на протязі року. Так, в агрофірмі "Лілісне" успішно функціонує цех по переробці плодів і овочів, цегельний завод, деревообробний цех, встановлене обладнання для переробки тваринницької продукції. В результаті тут постійно зайнято біля 200 чоловік, в тому числі 110 жінок.

Наведені дані свідчать, що жінки відіграють значну роль практично в усіх сферах і галузях АПК. Сьогодні немає такої ділянки в матеріальній і духовній сферах, де б не була задіяна жіноча праця та інтелект. Проте майже в 60 % сільських населених пунктів і сьогодні відсутні виробничі об'єкти промислового і агропромислового профілю. На наш погляд, поліпшити жіночу зайнятість можливо за рахунок створення широкої мережі малих підприємств харчової промисловості, а також інших галузей з активізацією можливостей кооперації з великими і середніми підприємствами. Позитивну роль у фемінізації зайнятості відіграє приватизація сільських закладів соціальної інфраструктури, що може значно активізувати роботу торгівлі, служб побуту, житлово-комунального господарства, громадського харчування, культурно-відпочинкових об'єктів.

2.4. Подолання кризового стану в агропромисловому комплексі можливе лише шляхом проведення радикальної аграрної реформи,

яка передбачає конструктивні зміни у відносинах власності, реформування земельних відносин на прогресивній організаційно-правовій основі, здійснення купівлі-продажу землі або можливість її оренди.

Нагромаджений в Україні на протязі 1990-1995 рр. досвід функціонування фермерських господарств дозволяє констатувати, що фермерство як спосіб приватного ведення сільськогосподарського виробництва поступово утверджується в українському селі. Якщо на початок 1991 р. їх чисельність становила 62, то на 01.01.96р. їх нараховувалось вже 34778 господарств. Основні організаційні дані і результати діяльності фермерських господарств в умовах Львівської області відображені в таблиці 2.

Крім безпосередньої участі у приватному виробництві, важливою функцією жінок у фермерському господарстві сьогодні є організаційно-управлінські функції маркетингу, контроль за якістю та станом зберігання готової продукції, підтримання ділових зв'язків із ринковим середовищем / вибір місця збуту продукції, налагодження ділових зв'язків із агробізнесом, центрами по переробці сільгоспсировини та ін./, а також здійснення оперативного обліку та статистичної звітності, проведення розрахунків по оплаті праці з найманою робочою силою, здійснення сплати податків, страхування майна і т.д.

Серед нині діючих на Львівщині фермерських господарств зафіксовані й такі, які успішно очолюють жінки.

2.5. Важливою умовою розвитку ефективної економіки та виведення її на ринковий шлях є активізація зайнятості жінок в підприємництві та агробізнесі. У багатьох країнах з ринковою економікою підприємництво з широкою участю в ньому жінок розгля-

Таблиця 2

Рівень розвитку та результатів діяльності в
фермерських господарствах Львівської області¹

Показники	1991р.	1992р.	1995р.	1995р. в 1991р.
Кількість фермерських господарств	36	292	2339	3163
Припадає в середньому на одне господарство:				
сільськогосподарських угіль /га/	9,0	9,9	10,4	115,5
тракторів /шт./	0,5	0,6	1,3	260,0
автомашин /шт./	0,2	0,3	0,5	250,0
постійно працюючих /чол./	1,5	2,56	4,4	293,3
з них - жінок	0,6	0,9	1,3	216,0
Виробництво валової продукції /в порівняльних цінах 1983р./:				
на 1 господарство /млн.крб./	5444,4	16472,0	8004,0	147,0
на 100 га сільськогосподарських угіль /крб./	5429,3	18288,9	7691,7	141,6

дається як вирішальна умова соціально-економічного добробуту сім'ї.

Роль жіночого підприємництва в системі АПК можна визначити як пошук і реалізацію нових рішень в таких напрямках господарювання: ринковому механізмі, науково-технічному прогресі; високій економічній культурі ведення агропромислового виробництва.

У відповідності до чинних форм власності, встановлених

¹ Статистичний збірник Львівського обласного управління статистики: Селянські / фермерські / господарства Львівщини. - Львів. - 1996. - С.3-7; Дані Львівського обласного управління статистики сільськогосподарства і продовольства за 1991-1995 роки.

Законами України "Про власність", "Про підприємництво", можуть діяти підприємства таких видів: індивідуальне, сімейне, колективне, державне, комунальне підприємство, спільне підприємство /об'єднання майна різних власників/, підприємство із іноземним капіталом.

Нині агропромисловий комплекс Львівщини потребує більш активної трудової участі жінок в налагодженні сучасної продовольчої політики, в забезпеченні збільшення виробництва продуктів харчування для потреб різних вікових і професійних категорій населення, більш якісного харчування дітей, учнів, студентів, людей похилого віку.

У складний для України перехідний період повинні бути використані повсюду такі позитивні жіночі якості, як інтуїція, вміння розуміти людей, комунікабельність, контактність. У нас є потенційна можливість збільшити кількість жінок - керівників різних ланок виробництва і управління. Для цього слід зайнятися підготовкою їх у галузі бізнесу та підприємництва, маркетингу, управління підприємствами, організації реклами. Тим більше, що згідно з проведенням опитуванням, 8 % респонденток хочуть розпочати власну справу. В умовах ринку при належній підготовці і створенні відповідних умов їх кількість може значно зрости.

2.6. В кожній природно-кліматичній зоні Львівської області є свої особливості ведення сільського господарства, що впливає на зайнятість жінок. Якщо в низинних районах кількісно переважає продукція землеробства, то в гірських основну масу для переробних підприємств забезпечують галузі тваринництва /молоко, яловичина, баранина, бринза, повна, шкірсировина/.

В усіх агрорегіонах найвищою сезонністю жіночої праці відзначається землеробство. Серед видів сезонних робіт у цій галузі в затратах праці найбільшу питому вагу займають кінно-ручні роботи в рослинництві, що обумовлює відповідну структуру розподілу трудових ресурсів в сільському господарстві.

Проведене анкетне опитування жінок Стрийського району показало, що майже половина / 46 % / жінок, які зайняті на виконанні ручних операцій, сприймають свою роботу як одноманітну і фізично важку. Особливо це характерно для жінок, які зайняті виробництвом і первинною переробкою льону-довгунця, на збиранні врожаю цукрових буряків та інших просапних культур. Розрахунки показують, що здійснення програми індустріалізації льонарства в умовах лише Львівської області забезпечило б річну економію 3300 тис.людино-днів, а в цілому по країні приблизно 12250 тис. людино-днів. Для Львівської області це становить приблизно 11-13 тис. умовних працездатних і 73-82 тис.чоловік у масштабі всіх льоносіючих областей України.

Карпатський регіон відзначається найнижчою насиченістю кваліфікованих жіночих кадрів у сільському господарстві. Якщо в аграрному секторі Лісостепової зони кожна третя жінка спеціаліст має вищу освіту, передгірних районах - кожна четверта, то в зоні Карпат - тільки кожна десята. У віці до 30 років в середньому по АПК Львівської області не мають повної середньої освіти 14,6 %, в низинних і передгірних районах - 11-13 %, тоді як в гірських - понад 22 %.

Нові вимоги, які висуває ринок праці до якості робочої сили спричиняють необхідність більш досконалої системи професійної відповідності до потреб ринкового виробництва/ освіти

та перекваліфікації жіночих кадрів. Такі заходи підвищать здатність жінок до переміни праці, до більш широкого задоволення своїх трудових інтересів в галузях АПК.

2.7. В умовах трансформації форм власності актуальною ваги набирає проблема оптимального використання жіночих трудових ресурсів села. Неврегульованість заробітної плати, дефіцит коштів на оплату праці призвели до значного скорочення основного та обслуговуючого персоналу в галузях тваринництва - в молочному скотарстві, свинарстві, вівчарстві. В результаті зросла щоденна інтенсивність праці жінок у тваринництві. Крім того, збільшилась їх річна зайнятість, порушились умови для використання ними профвідпусток, забезпечення нормального режиму робочого дня, погіршився стан здоров'я жінок, особливо з тривалим стажем роботи і старших вікових груп.

Як правило, круглорічна зайнятість більшості працюючих жінок в громадському тваринництві значно перевищує нормативну межу / 270 людино-днів/. Так, по обстежених селянських спілках Стрийського району Львівської області понад нормативний час в 1993-1995 рр. працювало 37,8 % працівників, зайнятих безпосередньо в матеріальному виробництві. При цьому серед трактористів-машиністів доля таких працівників склала 33,5 %, водіїв автомобілів - 47,8 %, а працівників тваринництва - 67,8 %, з них серед доярок - 78,1 %, скотарок - 76,4 %, телятниць - 79,1 %, свинарок - 68,3 %, працівників вівчарства - 37,8 %.

Високий понаднормативний рівень річної зайнятості жінок у тваринництві є однією з причин плінності кадрів, міграції сільської молоді в міста. Важкі умови праці жінок негативно впливають на їх здоров'я, дітородну функцію, здоров'я дітей. Тому пев-

ною противагою такої тенденції повинні бути заходи по впорядкуванню режиму трудової участі в громадському виробництві.

Оптимальну річну зайнятість жінок в промислових сферах АПК, насамперед, в переробних галузях, необхідно забезпечувати шляхом ритмічного використання виробничих потужностей м'ясокомбінатів, молочних заводів, сирзаволів, овоче-консервних цехів та ін. Резервом додаткового поповнення сільськогосподарської сировини для переробних підприємств всіх видів повинні стати фермерські господарства, домашнє підсобне овочівництво і садівництво, поголів'я худоби сільського населення.

2.8. Аналіз вікової структури працюючих жінок показує, що основна їх частина / майже 60 %/ складає вікову групу від 40 до 50 років. Найдієздатніший і демографічно активний контингент працюючих / особи віком до 30 років/ займають лише 17,2 %, з них молодь - до 20-ти років-5,6 %. Як правило, в усіх аграрних районах найстаршу категорію працюючих жінок представляють члени буряківничих, льонарських і овочівничих бригад і ланок. Серед них більше половини / 56,4 %/ - особи передпенсійного та пенсійного віку. Таке становище викликає необхідність прискорення комплексної механізації виробничих процесів у рослинництві. Якщо це у найближчі 5-10 років не відбудеться, то в землеробстві трудовий дисбаланс в напружені періоди робіт може досягнути 30 - 40 %.

Найбільше жінки не задоволені своєю роботою через низьку оплату праці / 45 %/. Доцільно переглянути чинні норми виробітку або підвишити тарифи на виконання певних видів робіт. Це значною мірою вплине на підвищення трудової активності на даному робочому місці, на якість виконання робіт і продукції, на стан трудової дисципліни. Дослідження свідчать, що основна більшість

жінок / 64 %/ не бажає міняти місця роботи при умові збільшення оплати праці. Це свідчить про їх слабку мобільність, викликану нерідко низьким професійним і кваліфікаційним рівнем. Очевидно, не всі вони задоволені своєю роботою, але звикли до колективу, до робочого місця і розуміють, що перекваліфікуватись буде важко.

Значний вплив на ефективність жіночої зайнятості мають умови життя і праці. Саме вони впливають на використання ними вільного часу. Велике значення має також рівень оплати праці, оскільки в сільському господарстві має місце нерівність винагороди праці жінок і чоловіків. Задоволення роботою значно більше у жінок, зайнятих розумовою працею / 80 %/ і значно менше серед тих, хто виконує фізичні операції / 60%/. Цей показник перебуває в прямій залежності від організації праці, санітарно-гігієнічних умов, режиму роботи, рівня її оплати, можливості просування по службі. Серед причин незадоволення роботою в першу чергу була названа низька оплата праці, на другому місці – велике фізичне навантаження.

2.9. Прогнози і розрахунки на період 1996–2005 рр. показали, що на дану перспективу основну частку в ресурсах праці займає аграрний сектор. Зокрема, вся маса живої праці в сільському господарстві в цілому по області в 2005 р. склала 139,0 тис. працюючих осіб, в тому числі 62 тис. осіб жіночої статі / 44%/. Скорочення робочої сили в сільськогосподарському виробництві досягне за цей період / до 2005 р./ майже 28 тис. чоловік, з них більше половини складатимуть жінки / 15 тис. осіб/.

Передбачається, що основна частина вивільнених з аграрного сектора працівників / головним чином з колективних типів аг-

ропідприємств/перейде працювати в селянські /фермерські/ господарства, сільське будівництво, агропереробну промисловість, у виробничу та соціальну інфраструктуру, села. В зв'язку з цим виникає гостра проблема перекваліфікації жінок, набуття ними нових прогресивних професій, притаманних ринковому середовищу.

Формування сучасного ринку жіночої праці безпосередньо пов'язане із структурними змінами економіки, які будуть торкатися всіх галузей економіки, в тому числі й сільського господарства. Жіноче безробіття стає реальністю і вимагає від держави заходів регулювання зайнятості жінок, проведення їх перепідготовки, залучення до нових видів діяльності.

Необхідно планувати і здійснювати на практиці заходи по кадровому забезпеченню розвитку всіх сфер АПК. Ширше застосовувати наймання жіночої робочої сили за контрактами. Така форма зайнятості дозволить жінкам більш гнучко використовувати свій робочий час і успішніше поєднувати виробничу діяльність з виконанням сімейних обов'язків.

Система соціального забезпечення жінок має бути представлена різними формами обслуговування, грошової допомоги, розмір якої повинен враховувати зміни цін. В першу чергу це допомога вагітним жінкам, матерям, які доглядають малих, хворих дітей.

3.ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.

3.1.Представлені в дисертаційній роботі результати досліджень дозволяють зробити ряд висновків і пропозицій теоретичного і практичного характеру:

- агропромисловий комплекс як складова міжгалузєва система господарювання з різними рівнями регіонального взаємозв'язку та підпорядкування потребує постійно діючого механізму ре-

гулювання кількісних і якісних параметрів різних категорій працюючих жінок з метою забезпечення найбільш сприятливих умов для їх оптимальної зайнятості, відповідності робочих місць, набутому досвіду роботи жінок, їх стажу і кваліфікації, матеріальним і духовним потребам, забезпеченню необхідних сімейних обов'язків;

- своєчасне врахування тенденцій жіночої зайнятості в сферах АШ, в окремих аграрних регіонах/ зонах/, у зв'язку з процесами приватизації і становлення ринкових відносин, дасть змогу більш цілеспрямовано формувати зайнятість населення, стабілізувати трудові ресурси підприємств і підвищити ефективність агропромислового виробництва;

- необхідно забезпечити виняткову увагу щодо врахування конкретних регіональних особливостей жіночої зайнятості в сферах і галузях АШ передгірних і гірських районів Карпат, які відзначаються високою плінністю працюючих жінок, обмеженістю робочих місць, складною природно-кліматичною особливістю ведення виробництва, зниженими показниками енергоозброєності праці;

- доцільно ввести комплекс нових звітно-статистичних показників, які характеризують жіночу зайнятість в агропромисловому секторі економіки та налагодити відповідний державний контроль щодо умов праці жінок в сільській місцевості;

- доцільно забезпечити більш сприятливу і дієву правову систему соціального захисту та гарантування трудових прав жінок, які працюють в агропромисловому виробництві;

- при підготовці кваліфікованих кадрів для АШ важливо передбачити більш широкий спектр спеціальностей і навчальних дисциплін, які б ширше стимулювали жіночу зайнятість в аграрних, переробних і сервісних галузях;

- важливо всесторонньо активізувати поширення зарубіжного досвіду з питань трудової зайнятості та поліпшення умов праці жінок в сферах АПК, в тому числі в сільському господарстві;

- доцільно забезпечити більш сприятливі для жінок умови контрактних угод при наймі робочої сили для фермерських господарств і приватних /підприємницьких / виробництв;

- в системі АПК в першу чергу важливо реалізувати чіткі правові основи і соціально-економічний механізм приватної власності на засоби виробництва, забезпечити механізм купівлі-продажу та оренди землі, що дасть змогу на нових організаційних підходах формувати продуктивні сили, чоловічу і жіночу зайнятість в аграрних районах;

- конкретний механізм раціонального використання жіночої праці повинен ґрунтуватись на методах і засобах, які відповідають загальній тенденції розвитку агропромислового виробництва: механізація і автоматизація трудових процесів, спеціалізація виробництва, включаючи фермерську і селянську працю, ріст кваліфікації, широку кооперацію виробництва, посилення діяльності агросервісних служб, науково-консультаційних фірм тощо;

- для забезпечення більш ефективної зайнятості населення пріоритетне значення для сільських районів має організація короткотермінових курсів по веденню фермерських господарств, створенню різних форм жіночого підприємництва на селі та агробізнесу;

- жіноча зайнятість в аграрному секторі суттєво диференціюється по окремих галузях агропромислового виробництва. Більш інтенсивно та рівномірно праця жінок в сучасних умовах використовується в галузях тваринництва, в приміському овочівництві, в соціальній інфраструктурі;

- темпи становлення ринку робочої сили на селі, розвиток його інфраструктури істотно відстають від динаміки структурних змін в аграрній економіці, в соціальній сфері сільської місцевості, професійної і територіальної мобільності робочої сили, включаючи представників жіночої статі, внаслідок цього ринок робочої сили не здійснює достатній регулюючий вплив на формування оптимальної структури зайнятості в сферах АПК, збалансованості робочих місць із наявним трудовим потенціалом;

- з метою створення додаткової можливості для зайнятості жінок законодавчо сприяти розвитку на селі надомної жіночої праці, а також допоміжної за /сумісництвом/ праці;

- звільнити ті малі підприємства, які створюють нові робочі місця для жінок, організують надомну працю безробітних жінок від податку до фонду зайнятості населення;

- створити в структурі місцевих Рад народних депутатів відділи соціального захисту жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства.

4. ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА.

4.1. Сучасні проблеми раціонального використання земельних ресурсів. /Економічний вісник. - № 2. - Львів: Львівський державний сільськогосподарський інститут, 1996. - С.70-73. /співавтор Фрис Р.Д./ Особистий внесок автора: Досліджено економічну оцінку стану земель регіону.

4.2. Трудова участь жінок в селянських / фермерських / господарствах. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Збірник наукових праць. - Львів: ІРД НАН України. - Ч.І. С.99.

4.3. Формування жіночої зайнятості // Вільна економічна зона як форма регіонального розвитку. Тези міжнародної науково-практичної конференції. - Чернівці, 1994. - С.44-45.

А Н Н О Т А Ц И Я

Коломиєць Т.В. Регулювання жєнської занятості в умовиях різних форм хозяйствования.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.09.02 - Занятость и рынок труда. Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 1996г.

Защищается рукопись диссертации, в которой рассматриваются теоретические и практические аспекты социально-экономического механизма регулирования женской занятости в сферах и отраслях АПК. Разработан механизм и направления регулирования женской занятости в системе АПК с учетом процессов трансформации форм собственности и развития рыночных методов хозяйствования.

Summary

Kolomyiets T.V. Regulating Employment of Women Under the Conditions of Different Forms of Economy Running.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Economic Sciences in speciality 08.09.02 - Employment and Market of Labour. Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, 1996.

A manuscript of a dissertation is defended, which deals with theoretical and practical aspects of socio-economic mechanism of the regulation of employment of women in the spheres and branches of agro-processing complex. A mechanism for and main ways of the regulation of employment of women in the system of agro-processing complex has been worked out with due consideration of the processes of transformation of forms of property and development of market methods of economy running.

Key-words: agro-processing complex, agriculture, entrepreneurship, employment of women, labour of women

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільське господарство, підприємництво, жіноча зайнятість, жіноча праця.

Т.В. Коломиєць 437598

Ав. 36.312
Ав. 36.312

Підписано до друку 20.11.96 р. Формат 60x84/16.
Обсяг 1 друк. лист. Зам. 576. Тир. 100. Безплатно.
Львів. Личаківська 3. Друкарня УАД.